

Lausunto koskien Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako –esitystä

Suomi on sitoutunut kansallisesti ja kansainvälisesti kestäväen kehityksen edistämiseen. YK:n Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmenen 2005–2014 tavoitteena on saada kestävä kehitys maailman kaikkien valtioiden opetusjärjestelmiin vuosikymmenen kuluessa. Suomessa tavoitetta on sitouduttu edistämään valtiollisella tasolla kansallisessa kestäväen kehityksen strategiassa, kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategiassa sekä hallitusohjelmassa, jossa todetaan, että ympäristökasvatusta vahvistetaan kaikilla kouluasteilla.

Perusopetuksen kehittämistä ohjaavat Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelma ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma (2007-2012), joka rakentuu hallitusohjelman linjausten varaan ja konkretisoi linjauksia. Hallitusohjelmassa todetaan perusopetuksen kehittämisen osalta, että ympäristökasvatusta monipuolistetaan ja laajennetaan. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa puolestaan esitetään yhdeksi kehittämistä ohjaavaksi linjaukseksi: ”Kestäväen elämäntapaan ja ympäristötietoisuuteen tarvittavien tietojen, taitojen, valmiuksien ja arvomaailman kehittyminen”.

Perusopetuksen uudistamisen tulisi olla linjassa em. kansainvälisten ja kansallisten tavoitteiden kanssa ja niiden mukaisesti turvata kestäväen elämäntavan taitojen oppiminen. Me allekirjoittaneet katsomme, että työryhmän esitys ei turvaa kestäväen elämäntavan oppimista ja siksi esitämme siihen seuraavia muutoksia:

Opetuksen tavoitteena kestävä tulevaisuus

Perusopetuksen yleisiä tavoitteita ja tuntijakoa uudistanut työryhmä on kartoittanut laajasti tulevaisuuden osaamistarpeita, jotka Valtioneuvoston vuoden 2001 asetuksessa¹ jäävät vähemmälle huomiolle. Työryhmä asettaa kartoituksen perusteella perusopetukselle uudet painotukset, joista yksi on ”Kestäväen kehityksen haasteiden ymmärtäminen ja vastuunotto tulevaisuudesta, globaali ymmärrys erilaisista yhteiskunnista ja yhteisöistä, osallistumisen ja vaikuttamisen taidot”.

Perusopetuksen yleisiä tavoitteita ja tuntijakoa koskevassa esityksessä työryhmä esittää yhdeksi perusopetuksen yleiseksi valtakunnalliseksi tavoitteeksi, että opetuksen avulla tuetaan oppilaan kasvua vastuulliseksi

---

¹ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 1435/2001

yksilöksi ja yhteiskunnan jäseneksi, joka osaa rakentaa kestävän kehityksen mukaista tulevaisuutta.

Työryhmän esittämät painotukset ja yleiset tavoitteet suuntaavat opetusta vahvasti kestävän tulevaisuuden rakentamisen taitojen oppimiseen. Asetetut tavoitteet ovat hyviä, mutta ne eivät konkretisoidu esityksessä riittävästi. **Kestävän tulevaisuuden rakentamisen tulee sisältyä sekä kansalaisen taitoihin että läpäisevästi kaikkiin oppiainekokonaisuuksiin.**

Kansalaisen taidot

Työryhmä pitää tärkeänä perusopetuksen yleisten tavoitteiden konkretisoimista ja avaamista ja esittää niiden avaamista määrittelemällä kansalaisen taidot, joilla vastataan uusiin osaamisen tarpeisiin.

Työryhmän selvitystyön mukaan kestävän kehityksen taidot ja globaali kansalaisuus nähdään kansainvälisesti keskeisinä tulevaisuuden taitoina. Työryhmän esityksessä yksi osaamisen painopiste sijoittuu luonnontieteelliseen, teknologiseen ja matemaattiseen osaamiseen, jonka piiriin työryhmä katsoo kuuluvan myös kestävän elämäntavan taitojen omaksumisen. Tämä ei kuitenkaan ole mukana esityksessä määritellyissä kansalaisen taidoissa.

Esitämme, että kestävän elämäntavan taidot lisätään kuudenneksi kansalaisen taidoksi. Kestävän elämäntavan oppiminen sisältyy yleisiin tavoitteisiin, joten sen tulisi olla myös omana taitonaan, jotta asetettuihin tavoitteisiin voidaan päästä.

Kestävän elämäntavan taidot sisältävät mm. seuraavia asioita:

- myönteinen, oppilaan kasvua ja kehitystä tukeva luontosuhde
- ymmärrys ympäristökysymyksistä ja vastuu ympäristöstä
- kestävän elämäntavan toteuttamisen taidot (mm. vastuullinen kuluttajuus)
- valmiudet ymmärtää yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista sekä valmiudet oppia osallistumaan ja vaikuttamaan demokraattiseen päätöksentekoon koulussa ja yhteiskunnassa

Oppiainekokonaisuudet

Kestävän elämäntavan oppiminen ei välity esityksessä oppiainekokonaisuuksien sisältöihin riittäväällä laajuudella. Esityksessä aihepiiri on sisällytetty käytännössä vain ”Luonnontieto, ympäristö ja teknologia” -oppiainekokonaisuuteen. Tällöin luodaan yhdelle

oppiainekokonaisuudelle liikaa vastuuta keskeisen aihepiirin opetuksesta ja asian käsittely jää käytännössä esimerkiksi vuosiluokilla 7-9 biologian- ja maantiedon opettajien harteille.

Esitys heikentää merkittävästi tilannetta verrattuna nykyiseen perusopetuksen opetussuunnitelmaan, jossa on omana aihekokonaisuutenaan "Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta". Aihekokonaisuuden avulla varmistetaan aihepiirin käsittely kaikissa oppiaineissa.

Esityksessä todetaan, että oppiainekokonaisuuksien tavoitemäärittelyssä otetaan huomioon nykyiset aihekokonaisuudet ja sijoitetaan ne osaksi oppiainekokonaisuuksia. Tämä jää kuitenkin maininnan tasolle, sijoittamista ei konkretisoida tai ohjeisteta lainkaan. **Aihekokonaisuuksien sisällyttäminen tulee varmistaa laatimalla siitä selkeä ohjeistus oppiaineittain. "Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta" – aihekokonaisuutta tulee käsitellä läpileikkaavasti kaikissa oppiainekokonaisuuksissa, eikä jättää sitä pelkästään "Luonnontieto, ympäristö ja teknologia" –oppiainekokonaisuuden vastuulle.**

Huomioita oppiainekokonaisuuksista ja oppiaineista:

"Ympäristö, luonnontieto ja teknologia":

Oppiainekokonaisuudelle "Ympäristö, luonnontieto ja teknologia" on asetettu painavia tavoitteita, joista mm. kestävään elämäntapaan sitoutuminen on aivan olennaisen tärkeä. Tavoitteen toteutuminen on kuitenkin epärealistista saavuttaa pelkästään luonnontieteitä opettamalla. Siksi olisikin ensiarvoisen tärkeää lisätä kansalaisen taitoihin kestävä elämäntavan taidot aiemmin esittämämme mukaisesti. Tällöin ne sisältyisivät kaikkiin oppiainekokonaisuuksiin.

Oppiainekokonaisuuden nimi painottaa väärityneesti työryhmän oppiainekokonaisuudelle asettamia tavoitteita, joista kolme kuudesta liittyy ympäristöön ja kestävään elämäntapaan. **Ehdotammekin oppiainekokonaisuudelle nimeksi sen tavoitteita ja tehtävää paremmin kuvaavaa uutta nimeä: "Ympäristö, luonnontieto ja kestävä tulevaisuus"**. Nimi pitää sisällään myös teknologian, sillä se on tärkeä elementti kestävä tulevaisuuden rakentamisessa.

Työryhmän esityksessä Ympäristö- ja luonnontieto –oppiaineelle esitetyt tavoitteet painottavat hienosti kokemuksellisuutta, ja elämyksellisyyttä sekä myönteisen luontosuhteen kehittymisen tärkeyttä. Tavoitteista kuitenkin puuttuu kokonaan kestävä elämäntavan oppiminen. Mikäli kestävä elämäntavan taidot sisältyvät opetukseen vasta yläluokilla, on epärealistista

saavuttaa oppiainekokonaisuuden tavoite ”kestävään elämäntapaan sitoutumisesta.”

”Yksilö, yritys ja yhteiskunta”

Oppiainekokonaisuuden tavoitteisiin sisältyy erittäin olennainen yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen, mutta kestävän tulevaisuuden näkökulma on jäänyt tavoitteista kokonaan pois. Esimerkiksi yhteiskuntaoppi, historia ja uudeksi oppiaineeksi ehdotettu etiikka tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden opettaa kestävän tulevaisuuden rakentamisen taitoja.

Yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen on työryhmän esityksen mukaan oppiainekokonaisuuden olennainen tavoite, joka sisältyy esityksessä myös kansalaisen taitoihin (”Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot”). Nämä keskeiset taidot sisältyvät esityksessä opetuksen tavoitteisiin vasta 5.-luokalta alkaen (”Ympäristö, luonnontieto ja teknologia” –oppiainekokonaisuus). ”Yksilö, yritys ja yhteiskunta -oppiainekokonaisuudessa ne jäävät pelkästään 9.-luokalla opetettavan yhteiskuntaopin varaan. Oppilaiden itsensä mielestä koulu antaa erityisen vähän valmiuksia lähiympäristöön vaikuttamiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (Nuorisobarometri 2008). **Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja tulisi päästä harjoittelemaan jo alaluokilta lähtien.** Osallistavia menetelmiä on kehitetty jo päiväkotii-ikäisille lapsille, jotka ovat menestyksekkäästi osallistuneet esimerkiksi pihasuunnitteluun.

Oppiainekokonaisuuden ”Yksilö, yritys ja yhteiskunta” nimi painottaa voimakkaasti yksilökeskeisyyttä ja antaa yksipuolisen kuvan yhteisöistä. **Ehdotamme oppiainekokonaisuuden nimen muuttamista seuraavasti: Ihminen, yhteisö ja yhteiskunta.**

”Terveys ja toimintakyky”

Työryhmän esityksen mukaan kotitalous-oppiaineen tavoitteissa painottuu aiempaa enemmän yksilön toiminta vastuullisena kuluttajana ja kulutukseen liittyvien ongelmien tiedostaminen. Oppiaineen tavoitteiden painottaminen vastuulliseen kuluttajuuteen on tärkeää, mutta ei missään tapauksessa riitä, että näkökulma tulee opetuksessa vasta 7.-luokalla valinnaisaineessa. **Vastuulliseen kuluttajuuteen liittyviä aihepiirejä tulee käsitellä jo alaluokilta alkaen kaikkiin oppiainekokonaisuuksiin sisällyttäen.**

Oppimisympäristöt

Työryhmän selvityksen mukaan yksi perusopetuksen kehittämisen tulevaisuuden keskeisistä haasteista on koulun ulkopuolella tapahtuvan opiskelun ja oppimisen ottaminen mukaan koulutyön resurssiksi ja

rikastajaksi. Selvityksen mukaan parhaimmillaan oppimisympäristö tukee oppimista ja tiedon rakentamista ympäristökokemuksen (elämyksellisyyden), yhdessä tekemisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja jaetun merkityksenannon kautta.

Suomalaiset luonto- ja ympäristökoulut vastaavat monipuolisesti uusille oppimisympäristöille asetettuihin haasteisiin. Ne tulisikin mainita perusopetuksen yleisissä valtakunnallisissa tavoitteissa oppimista tukevana oppimisympäristöinä. Lisäksi luonto- ja ympäristökoulutoiminta tulisi vakiinnuttaa osaksi koulujärjestelmää.

Opettajien koulutustarpeet

Perusopetuksen tuntijakoa ja yleisiä tavoitteita uudistettaessa tulisi muistaa myös uudistuksen vaikutus opettajien koulutukseen. Opettajien osaaminen on kestävään elämäntapaan oppimisen perusta. Opettajat ja kasvattajat tarvitsevat tähän työhönsä riittävän peruskoulutuksen sekä jatkuvaa tukea arkipäivän haasteisiin muun muassa riittävän täydennyskoulutuksen muodossa. **Opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen tulee sisällyttää kestävä kehityksen edistämiseen ja kestävä elämäntavan omaksumiseen liittyviä tietoja, taitoja ja valmiuksia. Täydennyskoulutuksen resurssit ja jatkuvuus tulee turvata valtion toimesta.**

Lopuksi

Työryhmä asettaa perusopetuksen uudistamisen yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi osaamisen korkean tason turvaamisen. **Tulevaisuuden huippuosaamista ovat kestävä elämäntavan taidot.** Esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunnassa nousee keskeiseksi taito rakentaa kestäviä yhdyskuntia sekä taito elää niissä luonnon ja ympäristön kantokykyä vaarantamatta. **Perusopetuksen uudistuksella on merkittävä mahdollisuus turvata suomalaisten osaamisen korkea taso varmistamalla, että kestävä elämäntavan taidot sisältyvät opetussuunnitelmassa kansalaisen taitoihin sekä läpäisevästi kaikkiin oppiainekokonaisuuksiin.**

Helsingissä 16.11.2010

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry
Kati Vähä-Jaakkola, toiminnanjohtaja

Keski-Suomen ELY-keskus
Anna-Liisa Kiiskinen, KT, erikoistutkija
ympäristökasvatuksen valtakunnallinen koordinaattori

Suomen Luonnonsuojeluliitto
Risto Sulkava, puheenjohtaja

WWF
Liisa Rohweder, pääsihteeri

Luonto-Liitto
Leo Stranius, pääsihteeri

Suomen Nuorisokeskukset
Kaisa Pyhälä, toiminnanjohtaja

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus
Katja Viberg, Ympäristökoulun rehtori

Anna Maaria Nuutinen
Luokanopettajaliitto

Hannele Cantell
Helsingin yliopisto, aineenopettajakoulutuksen johtaja

Kirsti Salo
tutkijakoulutettava, Helsingin yliopiston maataloustieteiden laitos

Eija Syrjälä
Ympäristökasvattaja, projektipäällikkö Laukaan luontokoulu, KESYTYK-hanke
- kuntatason ympäristökasvatuksen edistäminen esimerkkinä Keski-Suomi

Anssi Almgren, TM
Nuorten Keskus -Ekonisti -hanke

Hanniina Manner
Ympäristökasvattaja, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus
Vihreä lippu -toimikunnan puheenjohtaja

Kirsi Verkka
opettaja, Helsinki

Sanna Koskinen
Vuorovaikutussuunnittelija, Helsinki

Kirsi Makkonen
Lehtori, Järvenpää

Aulikki Laine
FM, systemaattis-ekologinen kasvitiede